

6. Прогнози перспектив державно-конфесійних і міжцерковних відносин в Україні

Стабільний і поступальний розвиток України як незалежної держави, як рівноправного суб'єкту партнерських відносин на міжнародній арені залежить від цілої низки чинників – соціальних, політичних, економічних, культурних та релігійних та ін. Одним із факторів демократизації суспільства має виступати дотримання в державі режиму релігійної свободи та нейтральності держави щодо конфесій. Оскільки до формування впливів міжконфесійні відносини, взагалі релігійне середовище і в середині нього сьогодні прилучаються владні структури, то варто насамперед зупинитися на питанні взаємовідносин влади і релігії в Україні, проблем та прогнозів їх розгортання.

В такі непрості переломні епохи особливо важливою постає спроможність особистостей, які є очільниками держави, чи перших осіб-представників релігійних організацій прислуховуватися до існуючих і цілком маркованих сигналів про небезпеку, до тих «спонукальних прогнозів», які направлені на подолання вузьких інтересів окремих груп людей. Попри все, особистості, про які йтиметься нижче, як правило визначаються не якоюсь випадковістю, а саме існуючим станом суспільства, його здатністю висувати лідерів.

Україна за результатами щорічного моніторингу постає християноцентричною державою з домінуванням православного віросповідання. За кількісними показниками інституційної мережі жодна з діючих в Україні чисельних ієрархізованих Церков не має переваги в жодному з її регіонів⁴⁷⁶. Відтак важливим постає дослідження і прогнозування перспектив конфесійно-державних відносин саме у їх православному вимірі, внутрі- та міжконфесійних відносин, характерних для Церков, об'єднаних такою назвою як «православні».

Зауважимо, що сьогоднішній Президент В.Янукович, багато в чому наслідуючи свого экс-експопередника Л.Кучму, в питаннях поступу державно-конфесійних відносин відкинув країну далеко назад. Складається ситуація, коли після врівноваженого співіснування та міжконфесійної співпраці останніх років зараз в країні розгортається «державний курс знищення УПЦ КП та надання всіх прав та привілеїв в церковному житті та державно-церковних стосунках УПЦ МП та її структурам в Україні», - як йдеться у зверненні до Президента, прийнятому на сесії міськради Тернопільської області. Подібні тези доволі часто звучать як в засобах масової інформації, конфесійних джерелах, так і в наукових статтях, де досліджуються

---

⁴⁷⁶Див. статистику, подану Центром Разумкова в Інформаційно-аналітичних матеріалах до Круглого столу на тему: «Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку», 8 лютого 2011р.; Релігійна мережа України. Таблиця змін динаміки на 31 грудня відповідного року. – Релігійна панорама. – 2011. – №1.

конвергентні процеси між релігією і політикою тощо. Що ж може очікувати нас в майбутньому?

Поступ у розвитку державно-конфесійних відносин, який відбувався в ході загальної демократизації українського суспільства з моменту отримання Україною своєї незалежності – наразі загальмувався. Відтак можна зрозуміти, чому не збулися прогнози змін релігійних процесів, висловлені А.Колодним у 2008 році. «На ближчі роки, - зазначав науковець, - враховуючи зростання впливу в політичному житті країни демократичної коаліції, а також відмежування керівництва УПЦ МП від її заполітизованих біляцерковних структур, які за допомогою куплених бритоголових формувань насильно стримували процеси відходу парафій від цієї промосковської Церкви, можемо очікувати збільшення переходів парафій від Московсько-Православної Церкви до Київського Патріархату як дійсно української Церкви».⁴⁷⁷ Ситуація не виправдалася, оскільки прогнозний фон розглядався без урахування варіативності змін в розстановці політичних сил. Для чіткіших прогнозів, варто, на нашу думку, врахувати, крім іманентних потенцій, притаманних самій релігії як специфічному духовно-практичному феномену і її характеристики як форми суспільної свідомості, також суб'єктивізацію як визначальний на сьогодні фактор впливу на релігійне життя України у його міжконфесійному та державно-конфесійному вимірах.

Звернемося до емпіричних даних, якими підтверджуються висловлені тези. Ще в грудні 1996 року за ініціативою президента Л.Кучми була створена Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦ). А на початку 2000 року в українському істеблішменті домінувала думка про те, що об'єднання всіх православних в Україні на всіх рівнях буде сприяти більшій консолідації українського суспільства. І про необхідність створення єдиної помісної Церкви досить об'ємно заявляв ще Л.Кучма. Ця ідея знайшла відгук і була широко продюсована екс-президентом В.Ющенком (хоча саме В.Ющенко часто звинувачували у намаганні створити Помісну церкву «штучно»). Тут важко не погодитися з тим же проф. А.Колодним в думці про те, що «...Держава не має брати на себе роль об'єднувача Православних Церков, бо ж ці Церкви, до їх честі, до цієї її місії її не закликають (хіба що за винятком Київського Патріархату)».⁴⁷⁸ Натомість у консолідації зусиль на соціальній ниві функцію «...об'єднувача конфесій і Церков якраз і мають брати на себе або державні, або громадські інституції».⁴⁷⁹

Практика запрошення представників усіх конфесій України (зокрема, представлених у Всеукраїнській Раді Церков) була започаткована наприкінці 1990-х років тодішнім президентом Л.Кучмою. Така практика в умовах України свідчила, з одного боку, про мінімізацію напруженості в міжконфесійних відносинах, а з іншого – про визнання державою

⁴⁷⁷ Колодний А. Стан і проблеми релігійного життя України.//Україна релігійна. Книга друга: Прогнози релігійних процесів України. – К., 2008. – С.6.

⁴⁷⁸ Колодний А. Релігійне життя України в його ближній перспективі. – С.22.

⁴⁷⁹ Там само.

багатоконфесійності країни та вияв дійсно рівного, однакового ставлення влади до всіх конфесій, Церков і релігійних організацій. Очільники конфесій запрошувалися до участі в різних державних церемоніях з приводу національних свят (напр., День незалежності) або відзначення певних подій (річниця Чорнобильської трагедії, вшанування пам'яті жертв Голодомору тощо). Про повагу до різних конфесій і визнання прав їх послідовників свідчила також практика трансляції Національним телебаченням служінь і проповідей глав різних Церков, зокрема Івана Павла II під час його візиту до України у червні 2001 р. З часом практика участі Церков і релігійних організацій в різних заходах набула усталеного характеру. Винятки складала лише випадки, коли та чи інша релігійна організація відмовлялася сама від участі із власних міркувань.

Однією із перших церемоній за участі представників усіх конфесій стала інаугурація. Однак, під час інаугурації В.Януковича усталена практика, як і чинний Указ Президента України, були порушені.⁴⁸⁰ В день інаугурації, 25 лютого 2010 р. до Києва прибув чомусь Патріарх Московський Кирило (який ніякого відношення до нашої суверенної держави не має). Він взяв участь у подячному молебні з нагоди інаугурації В.Януковича, який відбувся в Києво-Печерській Лаврі за присутності лише священнослужителів УПЦ МП. Зміна традицій та ігнорування інших Церков і релігійних організацій були негативно сприйняті не лише релігійною спільнотою зігнонованих інституцій, але й окремими політичними силами і громадськістю. Як зазначається в Інформаційно-аналітичних матеріалах Центру Разумкова: «Уже тоді оглядачі прогнозували, що під час президентства В.Януковича не лише він, але й влада загалом надаватимуть перевагу лише одній Церкві – УПЦ МП».⁴⁸¹ Дійсно, протягом 2010 р. всі офіційні заходи, у яких раніше брали участь представники всіх конфесій, проводилися за участю лише представників УПЦ МП (День незалежності, вшанування жертв Голодомору тощо).

Відтак суспільство схиляється до думки, що сьогодні влада не однаково ставиться до різних Церков і релігійних організацій України. Формується думка про те, що одні «рівні», а інші – «рівніші», а такий стан справ тягне за собою певну поляризацію в суспільстві. Все це позначається на міжконфесійних, а ще більше – на між церковних відносинах в країні. Цікаво, що прояви неорієнтованого ставлення більшою мірою відзначають ті громадяни, які не належать до послідовників УПЦ МП. Відтак продовження владою політики вирізнення і вивищення однієї Церкви на противагу іншим Церквам та релігійним організаціям таїть у собі ризики загострення міжконфесійних, а за тим – міжрегіональних протистоянь, а запровадження «державної релігії»

⁴⁸⁰ Докладно див., наприклад: Участь глав українських Церков у заходах з інаугурації новообраного президента України була запланована у нестандартній формі. – Інститут релігійної свободи, 1 березня 2010р., <http://www.irs.in.ua>

⁴⁸¹ Інформаційно-аналітичні матеріали Центру Разумкова до Круглого столу на тему: «Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку», 8 лютого 2011р. – С. 60

формуватиме недовіру як між керівниками, так і між вірними й прихильниками релігійних організацій. Та й авторитет Церкви в очах суспільства може суттєво знизитися. Як слушно зазначав владика Любомир Гузар, «коли певна державна інституція чи орган підтримують якусь церковну ініціативу, що б це не було – чи будова, чи щось інше - це, звичайно, накладає певний обов'язок. Може, дещо промовчати, може, дещо недобачити, одне слово - зв'язує свободу Церкви. Це дуже небезпечна річ. Церква, щоби бути собою, мусить бути настільки свободною, щоби, коли буде потреба, могли і своїм вірним, і всім іншим сказати, що і як».⁴⁸²

Отже, вплив на становлення релігійної мережі в Україні, здійснюваний владними структурами в останній час, тягне за собою небезпеку поляризації православного середовища, яка виявляється вже зараз за рахунок церковного самовизначення «просто православних», які, ймовірно, свідомо дистанціювалися від усіх деномінацій, не бажаючи визначатися не стільки в церковних, скільки в політичних і національних параметрах. Вище ми зазначали відсутність переваги ієрархізованих Церков в регіонах України: громади УПЦ МП мають лише відносну більшість у Центрі і на Півдні. На Сході відносна більшість релігійних організацій належить протестантським громадам, на Заході - УГКЦ. З огляду на регіональний характер православних Церков України, така поляризація може призвести до нової напруги в міжконфесійному та міжрегіональному протистоянні. Екс-голова Держкомрелігій О.Саган прогнозує, що нинішній розподіл православних вірян між конфесіями суттєво не зміниться. «Ніяких принципових змін на релігійному полі в Україні не відбудеться, оскільки маємо сильні демократичні традиції та ефективну співпрацю між церквами, - наголошує він. - Сьогодні неможливий різкий ріст симпатій влади до однієї Церкви. Є спроби – але це лише поствиборний синдром, і за рік ситуація ввійде в нормальне русло».⁴⁸³

Однак, якщо припустити, що сьогоднішня влада в особі діючого президента В.Януковича і підтримувана ним сьогодні політика підтримки «обраних» Церков залишиться на другий президентський термін, то варто переглянути цю позицію. І, через призму нових політичних реалій подивитися на проблему створення Помісної Церкви на теренах України. По суті, це та точка, через яку переломлюється все міжконфесійне спілкування православ'я в Україні.

Якщо в 2008 році твердження, що «...Московський Патріархат всіляко працює на збереження російсько-православної імперії, складовою якої є очолювана митрополитом Володимиром (Сабоданом) Українська Православна Церква»⁴⁸⁴, то сьогодні таке твердження вже не є настільки очевидним, особливо, виходячи з постульованої Патріархом Московським і всієї Русі

⁴⁸² Блаженніший Любомир (Гузар): «Ми хочемо бути Церквою свободною» <http://www.ecumenism.com.ua/news/612/>

⁴⁸³ Солонина Є. Суспільство. Майбутнє України: «державне православ'я» чи релігійний плюралізм? – www.christusimperat.org

⁴⁸⁴ Колодний А. Релігійне життя України в його ближній перспективі. – С. 16.

Кирилом контрверсійної концепції «русского мира»⁴⁸⁵ і в руслі рішень Архиєрейського Собору Російської Православної Церкви, який пройшов 2-4 лютого 2011 р. в Москві та виступу на ньому митрополита Володимира (Сабодана), про що йтиметься нижче.

Щодо Собору, то він може стати однією із знакових подій в сучасній історії РПЦ. На думку російського науковця А.Черняєва,⁴⁸⁶ вся тематика обговорюваних на Соборі питань пронизана мобілізаційними настроями. І з такою думкою важко не погодитися, оскільки в документах Собору отримуємо неодноразові тому підтвердження.

По-перше, Церква (РПЦ) декларує свої наміри активізувати свою присутність у всіх сферах суспільного життя і зміцнювати партнерство з владою. Власне новизна програмних документів Собору проявляється не в стратегії, а в тактиці, в якій присутній перехід до форсованих подій.

По-друге, пріоритетним напрямком активності РПЦ визначає соціальну діяльність, але в документі зазначається, що «соціальне служіння Церкви не може стримуватися або обмежуватися релігійними, національними, державно-політичними або соціальними рамками».⁴⁸⁷ Виникає резонне запитання: як може стримуватися соціальне служіння Церкви згаданими рамками?

А.Черняєв в своїй статті зазначає, що, виступаючи проти прозелітизму, продукованого в ході соціальної роботи з боку інших релігійних об'єднань, РПЦ для себе в якості основного завдання соціальної роботи вбачає саме прозелітизм. До того ж, особлива увага має приділятися співробітникам державних установ.

По-третє, Церква прагне взяти на себе відповідальність за долю так званих «малих народів». Тобто посилюється стремління у впровадженні не стільки духовної, скільки православно-цивілізаційної місії Церкви, суголосної з вищерозглянутою доктриною «русского мира».

По-четверте, документом Собору регламентується участь представників Церкви в політичній діяльності. Суть його, за словами А.Черняєва полягає в примітках, де хоча й з певними відмовками, але фактично відміняється мораторій на участь священнослужителів у виборах. Крім того, Церква отримує змогу направляти своїх представників (в тому числі й мирян) в органи влади, де вони можуть «укладати угоди, що закріплюють церковно-державне партнерство».

⁴⁸⁵ Концепція «русский мир» у викладі Патріарха Московського і всієї Русі Кирила прозвучала на III Асамблеї «Русский мир» (3 листопада 2009р.). Вона становить собою геополітичну доктрину створення єдиного цивілізаційного (православного) простору, ядром якого мають бути Росія, Україна та Білорусь, з метою зміцнення позицій РПЦ в діалозі зі світовим православ'ям та/або позицій Російської Федерації у протистоянні глобалізованому світу (Заходу).

⁴⁸⁶ Черняев А. «Церковь переходит в наступление по всем фронтам». Ж-л «Наука и религия» - 28 февраля 2011 г. – №3 <http://www.n-i-r.ru/>

⁴⁸⁷ Архиерейский Собор Русской Православной Церкви, 2-4 февраля 2011 г. Официальный сайт. <http://sobor2011.ru/>

По-п'яте, декларується прагнення Церкви впроваджувати монументальну православну пропаганду як боротьбу з аморальністю. Відтак, крім того, що мається на увазі створення «меморіальних дошок, пам'ятників, музеїв і комплексів в місцях служіння, страждання, смерті і поховання новомучеників та ісповідників, ініціювати іменування на їх честь вулиць, площ, бульварів, парків». Останні наносять суттєвого удару по тій частині населення, яка вважає себе атеїстами, але ризикує підпасти під визначення «богоборці» і «аморалісти».

Відтак, при збереженні і в подальшому державної влади в сьогоденнішому варіанті, варто очікувати екстраполяції вищезначених настроїв і впровадження таких рішень Собору і в релігійне життя України. Це може відбуватися напряду. Свідченням того є висока активність поїздок Патріарха Кирила в Україну, його намір навіть перенести (або створити паралельну) свою резиденцію в Київ, підкреслення співпраці із теперішньою владою України, порушення етикету зустрічей Президента і Патріарха Кирила (без митрополита Володимира) тощо, а також опосередковано. Тут варто згадати тих ієрархів УПЦ Московського Патріархату, «які не лише мислять, а й діють українофобськи - Одеського митрополита Агатангела чи Тульчинського (донедавна – Херсонського) Іоанафана, які навіть пригрозили просити для своїх епархій у Московського Патріархату ставропігію, якщо Українська Православна Церква захоче мати свою автокефалію»⁴⁸⁸ і, крім того, намагаються ініціювати ідею про необхідність відмови УПЦ МП від прав незалежності в управлінні Церквою на користь РПЦ.

Але така напористість очільника РПЦ може викликати й зворотну реакцію – виступити каталізатором об'єднання двох православних церков в Україні. Патріарх УПЦ КП Філарет, зокрема в інтерв'ю виданню «Український тиждень», зазначав: «Стратегічна мета Патріарха Кирила – відібрати в Українській Церкві право незалежності і самостійності. Для цього він хоче отримати собі титул Патріарха Київського, мати резиденцію в Києво-Печерській Лаврі, стати громадянином України. Тобто отримати подвійне громадянство, не зважаючи на те, що в Україні це заборонено. Він сподівається, що українська влада задовольнить його прохання. Це йому потрібно, щоб мати більший вплив на Україну. Тому що, коли Церква самостійна і незалежна, то він не може через голову митрополита Володимира втручатися у справи УПЦ МП. Його часті поїздки в Україну повинні демонструвати, що дійсний керівник УПЦ МП не митрополит Володимир, а він, Патріарх Московський Кирил.»⁴⁸⁹, - зазначив голова Київського Патріархату Далі він озвучив прогноз про те, що: «Кирилу доведеться послабити свій тиск, бо якщо він буде тиснути так і далі, то у митрополита Володимира є запасний вихід: об'єднання з УПЦ КП. Цього Москва дуже

⁴⁸⁸ Колодний А. Релігійне життя України в його ближній перспективі. Україна релігійна. – С.20.

⁴⁸⁹ Філарет: Когда зло возвращается к добру. Інтерв'ю виданню «Український тиждень». Електронна версія. <http://podrobnosti.ua/interview/2011/02/15/753188.html>

боїться»⁴⁹⁰. Думки з приводу цього питання серед представників УПЦ МП – розходяться. Секретар голови УПЦ Московського патріархату митрополита Володимира єпископ Олександр (Драбинко) заявив, що рано чи пізно УПЦ КП зникне, а голова прес-служби УПЦ МП Василь Анісімов, в свою чергу погрозив, що патріарх Філарет «буде горіти в пеклі». На фоні такого неприйняття вирізняється думка ректора Ужгородської богословської академії УПЦ МП архімандрита Віктора (Бедя), яка полягає в тому, що «для подолання церковного розколу в УПЦ МП повинні визнати таїнства Української Православної Церкви Київського патріархату (УПЦ КП) і Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ)».⁴⁹¹ Щоправда думка носить приватний характер і не підтримується на офіційному рівні. В УПЦ КП і УАПЦ зі стриманим оптимізмом відносяться до таких заяв.

Досить цікавими з огляду на окреслення можливих перспектив міжконфесійного порозуміння в Українському Православ'ї виявляються коментарі прес-секретаря Київської Патріархії єпископа Євстратія щодо доповіді митрополита Володимира (Сабодана) на Архієрейському Соборі.⁴⁹² Патріарх, зауважує владика, демонструє прагнення зберегти автономію УПЦ МП, стверджуючи, що «...Томос 1990 р. не дав Київській Митрополії чогось нового і тимчасового, а «поновив споконвічну традицію канонічного буття Церкви Київської Русі».⁴⁹³ Відтак від особи Патріарха і рішучості його намірів, а також підтримки його оточення залежить наразі збереження автономії Церкви, оскільки гарантій з боку РПЦ не може бути ніяких, навпаки - завжди існує небезпека відміни норм Статуту, затверджених Помісним Собором. Ще один момент, і в цьому ми згодні з єпископом Євстратієм, заслуговує на додаткову увагу – відсутність з боку митрополита Володимира рефлексій і водночас підтримки теми «руського мира» і «єдинства Святої Русі», що опосередковано вказує, як мінімум, на непідтримку цього кирилівського курсу, оскільки він остаточно дискредитує УПЦ МП саме як Українську Церкву. Натомість присутнє усвідомлення того, що «подолання українського церковного розколу в майбутньому можливо тільки шляхом діалогу та взаємного зближення і єдності навколо Київського Престолу».⁴⁹⁴

Кардинал Любомир Гузар також опікується питанням: чи можливе повернення до первісної єдності, що існувала за часів рівноапостольного князя Володимира? І вирізняє ті умови, які для цього необхідні, а саме: відсторонення від будь-яких політичних чи геополітичних міркувань і усвідомлення релігійною частиною населення необхідності власних

⁴⁹⁰ Там само.

⁴⁹¹ «В Московском патриархате предложили признавать обряды Филарета» <http://news.tochka.net/59899-v-moskovskom-patriarkhate-predlozhili-priznavat-obryady-upts-kr>

⁴⁹² Евстратий., єпископ. Доклад митрополита Владимира: в тексте и между строк // Релігійна панорама. – 2011. – №1. – С. 66-69

⁴⁹³ Там само. – С. 67.

⁴⁹⁴ Там само. – С. 69.

поступальних кроків у цьому напрямку, тобто не штучне нав'язування об'єднання «зверху», яке неодноразово протягом історії доказувало свою неспроможність, а ініціатива і прагнення «знизу».

Подальша політика УГКЦ багато в чому залежатиме від особи майбутнього очільника цієї Церкви. Оскільки залишається можливість розгортання процесу більшої «католицизації» Церкви. Відсутність кроків офіційного Риму у наданні УГКЦ автокефалії і його «загравання» з РПЦ сприймається як бажання зберегти і посилити свій вплив на УГКЦ в подальшому.

Крім того, майбутньому очільнику доведеться вирішувати питання розколу в УГКЦ у зв'язку з діяльністю «догналівців». Чи буде в цьому проявлена рішучість, які методи усунення проблеми будуть обрані – питання, наразі, залишаються відкритими, бо вирішення їх залежатиме від того курсу, якого притримуватиметься новий глава УГКЦ.

Ситуація в Українському Православ'ї виступає дзеркальним відображенням тих процесів, які відбуваються сьогодні в суспільстві. Відсутність гомогенності характеризує і стан справ в УАПЦ, де існує лінія архієпископа Ігоря (Ісиченка) - очільника Харківсько-Полтавської єпархії, послідовника соборноправності традицій УАПЦ в діаспорі і водночас лінія Предстоятеля УАПЦ митрополита Мефодія (Кудрякова) з чітко окресленою лінією орієнтації на РПЦ і Патріарха Кирила. «Ми не прагнемо, аби наша церковна незалежність принизила велич Російської Церкви, - наголошується в зверненні митрополита Мефодія - Автокефалія не є для нас синонімом відомого гасла М.Хвильового «геть від Москви!» Ми не розглядаємо автокефалію як інститут розділення або відокремлення. Ми прагнемо єдності. Ми бажаємо, аби канонічно визнана православним світом єдина Помісна Православна Церква стала для нашого народу тим священним осередком, довкола якого об'єднається Правобережна та Лівобережна Україна».⁴⁹⁵

Ігор (Ісиченко) в своєму інтерв'ю на РІСУ зазначає: «Триває інтенсивна підготовка приєднання клонованої УАПЦ до РПЦ. Але її очільники цікаві для Москви лише як лідери спільноти, котра мала б урочисто та масово «повернутися з розколу» й знаменувати включення України до проголошеного на зміну СРСР «русского мира»».⁴⁹⁶

Релігієзнавці обговорюють можливі зміни у позиціях різних конфесій в Україні. Частина з них очікує посилення державної підтримки Української Православної Церкви Московського патріархату, аж до намагань зробити це православ'я державною релігією. А частина переконана, що нинішні позиції Українських Церков змінюватися не будуть.

⁴⁹⁵ Стрічка новин. Київ. Предстоятель УАПЦ напередодні візиту Патріарха Кирила в Україну закликав віруючих «із розумінням та толерантністю поставитися до високого гостя» <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/node/25374>

⁴⁹⁶ Ігор (Ісиченко), архієпископ: «Триває інтенсивна підготовка приєднання клонованої УАПЦ до РПЦ». risu.org.ua

Чи можливе об'єднання наявних в Україні Православних Церков? Досить показовою в контексті питання є позиція професора А. Колодного. Вона полягає в таких можливих сценаріях розвитку подій: 1) об'єднання стає реальним при дотриманні принципу «незалежній державі – незалежну Церкву», постульованого УПЦ КП. При визнанні цього принципу УПЦ КП й виявленій згоді Російської Православної Церкви проголошення в Україні Помісної Православної Церкви стає реальністю; 2) закріплення існування Української Помісної Православної Церкви з врахуванням значної російської діаспори і великої кількості денационалізованих православних Українського Екзархату Російської Православної Церкви.⁴⁹⁷ В цій позиції враховується внутрішня відмінність між православ'ям Росії і України як релігійними феноменами, існуючими нарізно, незважаючи на зовнішню одноконфесійність.

Понад третина православних парафій в Україні сьогодні належать до УПЦ КП та УАПЦ. А це – близько п'яти з половиною тисяч парафій. І хоча наразі ці Церкви не визнано православним світом, процес зростання незалежного Українського Православ'я продовжується. Обумовлення можливості цього процесу тільки підтримкою держави, а чи ж певних політичних сил, виступатиме, щонайменше, ігноруванням об'єктивно існуючого стану справ.

Однак, релігійне життя в Україні в його православному вимірі з точністю повторює ті процеси, які відбуваються в суспільстві – денационалізація, дезінтеграція, здрибнення, розколи тощо. Фактично кожна православна конфесія в Україні не позбавлена внутріконфесійних протиріч. На фоні цього ідея створення Помісної Церкви, хоч і має деякі реальні засади, але виглядає слабозреалізованою – ініціатива «знизу», за умов розбрату всередині окремих православних конфесій – унеможливлуватиме просування процесу об'єднання, а об'єднання «зверху», як уже зазначалося часто є неефективним.

Постійна політизація релігії і церковного життя здатні призвести до втрати релігією своєї здатності об'єднувати суспільство на засадах тільки їй притаманних цінностей. Замість чинника об'єднання, миру і злагоди, вона може перетворитися на засіб політичної боротьби, що в умовах України загрожуватиме її цілісності та її майбутньому як суверенної держави.

Іншою важливою проблемою є роль особистості, значення лідерів в політиці і релігійному житті, розуміння ними тих процесів, які відбуваються та усвідомлення своїх можливостей впливати на хід подій. Відтак суб'єктивізація як фактор впливу на релігійне життя посилюється – зміна очільників релігійних організацій утримує в собі ті потенції для розвитку їх Церков, які продукуються ними особисто.

---

⁴⁹⁷ Колодний А. Релігійне життя України в його ближній перспективі. – С. 17.

Найбільшим зовнішнім фактором впливу на релігійне життя в Україні в його православному вимірі постає Росія і РПЦ як виразник інтересів православно-цивілізаційної місійності. Фактично всі православні конфесії, як бачимо з викладеного вище фактичного матеріалу, більшою чи меншою мірою, але зазнають цього впливу. При збереженні сьогоденішнього політичного курсу влади, ця тенденція здатна зберігатися і поглиблюватися.

У підсумку зазначимо, що Українське суспільство потребує бачення перспективи, стабільності свого майбуття. Умови існуючого перманентно протиріччя, яке полягає, з одного боку, в стабільності, про яку щойно йшлося, а з іншого – в неминучості виникнення нових, нестандартних ситуацій, спонукують до передбачення, побудови прогнозів і майбутніх сценаріїв з метою допомогти людині, релігійним, політичним і державним об'єднанням, суспільству в цілому зорієнтуватися і підготуватися до можливих змін, новацій, нестандартних умов тощо.